

3. Bekh I.D. Vychovannia osobystosti: U 2-kh kn. Kn. 1: Osobystisno-orientovani pidkhd: teoretyko-tekhnolohichni zasady / Red. O.I. Tsybulska. – K.: Lybid, 2003. – 280 s.
4. Boryshevskiy M.I. Dukhovni tsinnosti yak determinanta hromadskoho vychovannia osobystosti // Tsinnosti osvity i vychovannia: Nauk. metod. zb. / Za red. O.V. Sukhomlynskoj. – K.: APN Ukrainy, 1997. – S. 21–25.
5. Bubnova S.S. Tsennostnye oryentatsyy lychnosty kak mnohomernaia nelyneinaia sistema // Psykholohycheskyi zhurnal. – 1999. – № 5. – S. 38–44.
6. Zdravomyslov A.O. Potrebnosty, ynteresy, tsennosty. – M.: Polytyzdat, 1980. – 166 s.
7. Komentar do Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity v Ukraini: Nauk.-metod. posib. / Nauk. red. O.L. Kononko. – K.: Red. zhurn. “Doshkilne vychovannia”, 2003. – 243 s.
8. Kononko O.L. Psykholohichni osnovy osobystisnoho stanovlennia doshkilnyka: Avtoref. dys... dokt. ped nauk: 19.00.07 / Instytut psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy. – K., 2001. – 37 s.
9. Kostiuk H.S. Navchalno-vychovnyi protses i psykhychnyi rozvytok osobystosti / Za red. L.M. Prokoliienko. – K.: Rad. shkola, 1989. – 608 s.
10. Miasyshchev V.N. Problema otnosheni cheloveka y ee mesto v psykholohyy // Voprosy psykholohyy. – 1957. – № 5. – S. 142–144.
11. Plokhii Z. Valeolohiia ta ekolohiia u zmisti doshkilnoi osvity / Pidhotovka pedahohichnykh kadriv i diialnist navchalnykh zakladiv novoho typu v systemi natsionalnoi osvity: dosvid i perspektyvy rozvytku: Zb. nauk. pr. – Ch. 2. – Chernivtsi: TsNTI, 2002. – S. 506–512.
12. Saiko V.D. Tsennostnye oryentatsyy detei pry perekhode v mladshyi shkolnyi y podrostkovyi vozrast // Voprosy psykholohyy. – 1986. – № 2. – S. 67–74.
13. Sukhomlynskyi V.A. Serdtse ot daiu detiam. – K.: Rad. shkola, 1977. – 382 s.
14. Chavchavadze N.Z. Chelovek – kultura – tsennosty // Voprosy fylosofyy. – 1981. – № 6. – S. 63–67.
15. Shapar V.B. Psykholohichni tлумachnyi slovnyk. – Kh.: Prapor, 2004. – 640 s.
16. Shorokhova E.V. Psykholohycheskyi aspekt problemy lychnosty // Teoretycheskye problemy psykholohyy lychnosty / Pod red. E.V. Shorokhovo. – M.: Nauka, 1974. – S. 3–33.

Одержано статтю: 09.08.2017

Прийнято до друку: 12.09.2017

УДК: 37.015.31:316.42]:7.012
DOI: 10.15330/esu.11.154-160

Лю Сінь,

аспірантка, Національний педагогічний
Університет імені М.П. Драгоманова (м.Київ,
Україна)

Liu Sin,

Postgraduate, National Pedagogical Dragomanov
University (Kyiv, Ukraine)
npu_kafsocped@ukr.net

ДИЗАЙН-МИСТЕЦТВО В СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DESIGN ART IN STRUCTURE OF SOCIAL-EDUCATIONAL ACTIVITY

У даній статті вперше розкрито деякі педагогічні аспекти виховної позанавчальної роботи з використанням дизайну-мистецтва. Представлено загальний опис можливості і доцільності реалізації педагогічних завдань дизайнерської діяльності, яка включає особливі функції актуалізації інтересу в студентів до виховної роботи та реалізації творчих потреб. Доведено, що органічне поєднання в соціально-виховному процесі одного із видів мистецтва – дизайну і формування соціальної особистості студента сприяють як особистій орієнтації студентів освітнього середовища, так і професійній орієнтації, що реалізується в діяльності майбутнього педагога-організатора, котрий володіє мистецтвом дизайну як засобом педагогічного впливу на особистість студента.

Ключові слова: соціальне виховання, соціально-виховна діяльність, дизайн-мистецтво, дизайнерська діяльність, позааудиторна робота, майбутній педагог-організатор.

In this article for the first time some pedagogical aspects of educational extra-curricular work are revealed with using design art. The general description of the possibility and expediency of realization of pedagogical tasks of designer activity is presented, which includes special functions of actualization of interest to students for educational work and realization of creative needs. It is proved that the organic combination in the social-educational process of one of the art types of design and formation of the student's social personality promotes both the students' personal orientation of the educational environment and the professional orientation, which is realized in activity of the future teacher-organizer, who owns the art of design as a means of pedagogical influence on the student's personality.

Key words: *social education, social and educational activity, design art, designer activity, extra-curricular work, future teacher-organizer.*

Однією із основних сфер соціального виховання студентів вищого навчального закладу є позааудиторна діяльність, яка надає студентові найбільше творчої свободи і має найбільші можливості для самореалізації молодої людини. Так, у працях вітчизняних (І.Беха, [1] Р.Вайнола, [2] С.Горбенка [3]) і зарубіжних вчених (Н.Козлової [4], В.Лісовського [5], В.Попової [6] та інших) переконливо доводиться, що позааудиторна діяльність є надзвичайно сприятливою сферою розвитку особистості, оскільки вона забезпечує активізацію суб'єктної позиції студента, стимулює взаємодію і спілкування з ровесниками і педагогами, сприяє розширенню досвіду використання знань, набутих у навчальному процесі, сприяє виробленню і корекції умінь щодо організації діяльності.

Мета статті: оскільки в останні два-три роки постали завдання щодо посилення уваги до організації соціально-виховної роботи при підготовці фахівців різних спеціальностей то нас цікавлять ті спеціальності, які за своєю природою і змістом дозволяють розширити межу використання засобів педагогічного впливу на дітей та молодь. Це стосується різних соціокультурних спеціальностей, зокрема, мистецьких, дизайнерських, художньо-прикладних тощо.

Слід звернути увагу ще на одну особливість соціально-виховної діяльності, суть якої полягає в домінуванні особистісних інтересів і нахилів, її емоційного забарвлення, педагогічної доцільності організації і водночас – відсутність безкінечного контролю. Соціально-виховна діяльність “самооцінна і самоцінна”, вона не виступає як підготовка до іншого виду діяльності, а в ідеалі – вона служить розвитку здібностей, реалізації інтересів, духовному, творчому розвитку особистості.

Відомо, що участь студентів у позанавчальній діяльності з використанням різних видів мистецтв помітно впливає на розвиток особистості студента. Звичайно, не секрет, що наразі різко впав престиж позанавчальної діяльності, зокрема, виховної роботи. Тому постало питання, як, яким шляхом посилити її позитивну емоційну спрямованість та позитивне ставлення студентів до позанавчальної діяльності.

Як доводить дослідник даної проблеми Є. Степанов, методологічною основою діяльності щодо визначення ефективності виховної роботи є “парадигма особистісно-орієнтованої освіти і виховання, в якій особистість розглядається як мета, суб'єкт і результат виховного процесу” [7, с. 7].

З метою впровадження методик ефективності виховної діяльності доцільно використовувати системний підхід, який дозволяє виявляти і посилювати взаємозв'язок результатів з цілями, завданнями, змістом і способами організації педагогічного процесу. При цьому ми маємо враховувати і той факт, що призначення виховання полягає в його здатності здійснювати вплив на людину.

Якщо не ставити за мету формування соціального виховання студентів університету чи дітей та учнівської молоді і не шукати нових підходів до вирішення цієї проблеми, то за традиційною системою організації позанавчальної виховної діяльності оволодіння необхідним обсягом знань, умінь і навичок щодо соціальної вихованості за допомогою дизайнерського мистецтва формування соціально вихованої особисті не відбувається. Таку процедуру необхідно здійснювати спеціально, оскільки вона має функціонувати на фоні педагогічних умов університету.

Реалізація експериментальної програми спрямована на вирішення низки завдань:

- усвідомлене оволодіння студентами знаннями й уміннями виховної роботи та виявлення особливостей використання дизайн-мистецтва як одного із базових засобів педагогічного впливу на студентів;
- формування у студентів навичок визначати цілі виховної діяльності та проектувати при цьому як для себе, так і для інших учасників різні форми і види діяльності;
- формування соціального досвіду як комплексної якості соціальної вихованості, що передбачає прояв цілеспрямованості, ініціативності, комунікативного потенціалу.

Сприйняття суті позанавчальної виховної роботи та використання в ній дизайн-мистецтва є складним і суперечливим процесом, хоча, на думку В. Левіна, саме позааудиторна діяльність є цілісною базою різнобічного розвитку людини і сприяє оволодінню здібностями до творчих дій, спілкування і пізнання” [8, с 12]. Адже саме в цій діяльності відбувається більш тісне міжособистісне неформальне спілкування студентів, педагогів, учасників різних за віком, простежується духовне самовідкриття і само зміцнення особистості, розвиток, розширення і поглиблення власного творчого “Я”.

Аналіз змісту і специфіки позанавчальної дизайнерської діяльності та її можливостей дозволили нам зробити висновок, що найбільш досконалими методом у даному разі є діяльність, яка сприяє формуванню стійкої мотивації до дій, розвитку структури діяльності, формуванню уміння трансформувати набуті знання при вирішенні нестандартних завдань у різних ситуаціях, розвитку ерудиції та емоційного ставлення до дії та їх засобів.

Враховуючи завдання нашого дослідження, в національному університеті імені М.П. Драгоманова був введений оптимальний режим організації позанавчальної виховної діяльності студентів: складено графік роботи студій, факультативів, було створено координаційний центр, де працювали за програмою автора дослідження, куратори напрямів соціально-виховної роботи, керівники проектів, керівники клубів та інших соціально-виховних структур; визначено і затверджено для них план-програму та критерії оцінювання їх діяльності.

Як уже зазначалося, завданнями на першому етапі позанавчальної роботи було інформування студентів, котрі оволодівають в університетах на професійному рівні художньо-прикладною, дизайнерською та образотворчою діяльністю, про можливу різноаспектну виховну діяльність у позанавчальний час. Причому в основу їх діяльності закладено дизайн-мистецтво як педагогічний чинник виховного впливу на якість соціального виховання особистості студента.

При цьому ми враховуємо такий важливий факт, що концептуально дизайнерська діяльність розглядається як специфічний спосіб самореалізації особистості, самовдосконалення соціуму й особистості. Зокрема, І. Рижова зазначає,

що “результатом дизайнерської діяльності є виникнення соціального, культурного, цивілізаційного феномена, що являє собою продукт діяльності з проектування предметного світу, розробки зразків раціональної побудови предметного середовища, адекватних сучасному суспільству” [9, с. 14]

Слід зазначити, що саморозвиток, самореалізація особистості в дизайнерській діяльності – це актуалізація і реалізація сутнісних сил людини, її можливостей, здібностей, смислів культури, цілей і цінностей для виявлення якостей соціальності і духовності. У такому разі саме завдяки використанню дизайнерського мистецтва у виховному процесі формується особистість як “осередок вічності” і “нескінченності” людського буття [9, с.198–215]

Визначення неоднозначної ситуації в організації позанавчальної виховної роботи у вищій школі дозволяє передбачати, що соціальний досвід студентів, який формується у процесі використання дизайн-мистецтва, буде більш продуктивним в умовах гармонійної дизайн-діяльності, ніж при епізодичному її використанні у виховній роботі.

Як показало спостереження за студентами, які займаються як художньо-прикладною, образотворчою, так і дизайнерською діяльністю, їх освітній рівень і практичні навички відповідали успішному використанню дизайн-мистецтва у виховному процесі. У студентів другого року навчання уже наявний достатній рівень художнього-графічних умінь, вони мають достатній потенціал до сприйняття виразності художньої форми, до асоціативного аналізу образу і до різноаспектного інтелектуального аналізу дизайнерських рішень. Безперечно, найбільш привабливими у дизайнерській сфері є розробки, пов’язані з людською історією: домашній інтер’єр, імідж (костюм, зачіска, макіяж, аксесуари тощо), реклама, упаковка тощо.

З метою створення ситуації для відчуття особливостей і привабливості дизайн-мистецтва та його зв’язку з самовдосконалення і самопізнанням власного “Я” у виховному процесі на другому курсі студентами було ініційовано створення Школи самовизначення, яка дозволяла ознайомити їх студентів з педагогічними можливостями соціально-виховного процесу. Метою діяльності даної Школи став загальний розвиток, формування соціально значущої позиції та соціальної вихованості студентів. Педагогічні особливості занять у цій школі були досить різноманітними: знайомство з вимогами до виховної діяльності, використання дизайн-мистецтва залежно від вікових особливостей учасників, вимоги до реклами інформаційного матеріалу про заняття в Школі, цілеспрямованість на самоуправління в Школі, готовність до розробки індивідуальних і групових проектів, необхідність підготовки до здійснення просвітницької роботи серед школярів.

Окрім того, досить продуктивним виявилися різноманітні форми занять у Школі: обговорення, проблем дискусії, презентації власних ідей і планів, відвідування шкільних виховних акцій і програм, аналіз виставок, ярмарок тощо.

Активні дії розгорталися завдяки використанню методу “занурення”, спрямованого на те, щоб допомогти студентам найбільш повно відчувати себе учасниками конкретної соціально-виховної ситуації, проявити себе в конкретній соціальній соціальній реалії творця дизайну чи споживача.

Реалізується метод “занурення” шляхом досить широкого багатоаспектного інформування студентів про властивості різних об’єктів дизайну з врахуванням його психологічного емоційного впливу на особистість, індивідуальних пріоритетів. Успіх застосування даного методу на першому етапі роботи зі студентами залежить від якості засобів і прийомів, використаних для “занурення”. В даному випадку було

використано розповіді педагогів і студентів третього-четвертого курсів, перегляд сюжетів і відео фрагментів, презентації студентських робіт, учнівських доробок, занять у дитячому садку, освітньому закладі інтернатного типу.

Досить популярним, на нашу думку педагогічно виправданим на заняттях у Школі самовизначення став метод стимулювання у студентів розуміння образних засобів дизайну, який обов'язково передбачав розвиток умінь здійснення вербальної характеристики об'єктів дизайну та вмотивування їх місця і педагогічного впливу у виховному процесі. Метод стимулювання умінь оцінювати, аналізувати, пропонувати власну оцінку зразків використання дизайн-мистецтва як педагогічного чинника у соціальному вихованні передбачає, звичайно, сформованість усвідомлення студентами ставлення до самого мистецтва дизайну і до об'єктивного й доцільного його використання у виховному процесі.

Водночас у Школі самовизначення формувалося як усвідомлення цілей дизайн-діяльності, так і умінь оцінювати й вибирати форми та види виховної діяльності, в яких дизайн-мистецтво виступає домінуючим засобом впливу на особистість. Формами контролю за розвитком студентів ми вибирали інтерв'ю, методику створення рецензії, відгуку, оцінювання чи написання критичної статті.

Використання методу, аналізу й оцінювання дозволило підвести студентів на другому році навчання до свідомої участі у семінарі-практикумі "Мій вибір", що, певною мірою, уже наближало учасників семінару до реальної практичної діяльності. Це по суті стало переходом до наступного етапу роботи, реалізація якої передбачала спрямованість виховної роботи на формування ініціативності (соціальної активності), що спонукало до розвитку індивідуальної активності щодо використання дизайн-мистецтва у виховному процесі (осмислення суті педагогічної діяльності, готовність до організаційно-педагогічної діяльності з різними учасниками даного процесу, наявність відповідальності за власний розвиток у практичній діяльності, проектування індивідуального розвитку на основі набутих знань). Семінар – практикум "Мій вибір" передбачав орієнтацію на спільний вибір з іншими учасниками семінару мотивів вибору напрямів діяльності: дизайн мистецтва і виховної діяльності, цілей і бажання, інтересів і можливостей.

Студентам пропонувалося написати есе "Педагогічна діяльність і дизайн-мистецтво". Вони зробили спробу описати свою позицію, власну ініціативу щодо вибору майбутньої професії, усвідомлене кредо майбутньої роботи. спрогнозувати, як навчання в університеті може змінити їх як особистість, як участь у позанавчальній діяльності буде сприяти їх соціальному становленню і розвитку соціально значущих якостей. У випадку певних труднощів слухачам пропонувалися спонукаючі запитання: Що я можу?, Мої здібності, Що я хочу?, В якій мірі я цього хочу?, Створення "бачення" моєї діяльності як особистості, як фахівця.

Окрім того, зверталась увага на те, чи включені студенти в той чи інший вид позанавчальної діяльності (творчі групи, гуртки, факультативи), чи задоволені вони змістом і методами роботи в них, які пропозиції вони хочуть реалізувати для поліпшення виховної діяльності з використанням дизайн-мистецтва та підвищення його ролі у соціальному вихованні дітей та молоді.

Реалізація програми семінару-практикуму "Мій вибір" розрахована на один семестр, передбачає використання інтерактивних ігор "Аукціон знань", "Відгадай, що це і для кого це?", "Твій шанс". Водночас проводилися також експрес-інформації, які, залежно від появи певних труднощів, розширювали у студентів горизонт додаткових знань, інтересу й особистісних можливостей. Все це загалом

сприяло самовизначенню студентів, створювалися умови для розвитку особистісного усвідомлення можливості поєднання виховної діяльності і дизайн-мистецтва та вибору як виду позанавчальної діяльності, так і формування соціально значущих якостей, як вимогливість до себе, відповідальність за дії, цілеспрямованість і комунікативна культура.

Зміст роботи на другому етапі роботи допомагає студентам в основному визначитися у виборі форм виховної роботи, в яких вони виявили бажання активно реалізувати власні інтереси і потреби і в яких вони гіпотетично допускали можливість для успішного саморозвитку і самореалізації. Серед низки зазначених форм роботи на даному етапі в основному зупинилися на таких: школа діалогу культури, творча майстерня педагога і митця, творчі групи “Збережемо традиції”, студія прикладної творчості, перші творчі змагання, організовані у студентському середовищі.

Кожна із названих форм передбачає залучення студентів в університеті до створення програми дій, в якій чітко окреслювалась основна ідея, мета і зміст діяльності. Розробники цих програм враховували, які знання й уміння необхідні на початковому етапі розгортання їх програми, а також при завершенні її дії. Означені завдання спонукали студентів до пошуків шляхів їх вирішення, які реалізовувались в позанавчальній виховній діяльності. Власне можна стверджувати, що студенти зробили усвідомлений крок до включення в активну соціально-виховну діяльність, яка спонукала їх до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення при поєднанні мистецтва виховання і дизайн-мистецтва.

Підводячи підсумки проведеної роботи, можна зробити певний висновок: розроблений і запроваджений у практику досвід позанавчальної соціально-виховної роботи засвідчує її багатогранність, за формами, в яких особливе місце займає дизайнерська діяльність студентів. Без сумніву, органічне поєднання комплексної соціально-виховної роботи і мистецтва дизайну переконливо доводить, що використання в практичній соціально-виховній роботі різних видів дизайн-мистецтва сприяє розширенню поля для творчого саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації і водночас актуалізує інтерес студентів до одного із аспектів майбутньої професійної діяльності – до соціально-виховної роботи.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: [навч.-метод. видання]: у 2-х кн.. – К.: Либідь, 2003. – Кн.1. – 280с.
2. Вайнола Р.Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соц.педаг. в процесі профес. Підготовки: дис. ...доктора пед. наук: 13.00.04/ Р.Х. Вайнола – К., 2009. – 548 с.
3. Горбенко, С. С. Гуманістичні тенденції в розвитку музичної освіти на початку ХХ ст. / С.С. Горбенко. – С.138-141
4. Козлова Е.В. Педагогіческие условия социального воспитания школьников во внеучебной деятельности: дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.01
5. Лисовський В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России: Уч. пособие. – С-Пб.: С-Пб ГУП, 2000. – 519 с.
6. Попова В. И. Внеаудиторная деятельность как социально-педагогическая среда образования студентов // Вестник Оренбургского Государственного университета. 2003. №4. С. 119-123.
7. Воспитательный процесс: изучение эффективности. Методические рекомендации / под. ред. Е. Н. Степанова. – М.: ТЦ “Сфера”, 2001. – 28 с.
8. Левин В.А. Воспитание творчества / В.А.Левин. – Томск: Пеленг, 1992. – 55с.
9. Риждова І.С. Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільств і особистості: методологічні засади: Автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / І.С Риждова . – Київ, 2008. – 30 с.

References

1. Bekh I. D. Vychovannia osobystosti. Osobystisno-orientovanyi pidkhdid: teoretyko-tekhnolohichni zasady: [navch.-metod. vydannia]: u 2-kh kn.. – K.: Lybid, 2003. – Kn.1. – 280s.
2. Vainola R.Kh. Pedahohichni zasady osobystisnoho rozvytku maibutnoho sots..pedah. v protsesi profes. Pidhotovky: dys. ... doktora ped.. nauk: 13.00.04/ R.Kh. Vainola – K., 2009. – 548 s.
3. Horbenko, S. S. Humanistychni tendentsii v rozvytku muzychnoi osvity na pochatku KhKh st. / S.S. Horbenko. – S. 138-141
4. Kozlova E.V. Pedahohicheskye uslovia sotsialnoho vospytanyia shkolnykov vo vneuchebnoi deiatelnosti: dys. ... kand. ped. nauk.: 13.00.01
5. Lysovskiy V.T. Dukhovnyi myr y tsennostnye oryentatsyy molodezhy Rosyy: Uch. posobyе. – S-Pb.: S-Pb HUP, 2000. – 519 s.
6. Popova V. Y. Vneaudytornaia deiatelnost kak sotsyalno-pedahohycheskaia sreda obrazovanyia studentov // Vestnyk Orenburhskoho Hosudarstvennoho unyversyteta. 2003. №4. S. 119-123.
7. Vospytatelnyi protsess: yzuchenye efektyvnosti. Metodycheskye rekomendatsyy / pod. red. E. N. Stepanova. – M.: TTs “Sfera”, 2001. – 28 s.
8. Levyn V.A. Vospytanye tvorchestva / V.A.Levyn. – Tomsk: Pelenh, 1992. – 55s.
9. Ryzhova I.S. Dyzain yak faktor harmonizatsii vidnosyn suspilstv i osobystosti: metodolohichni zasady: Avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk: 09.00.03 / I.S Ryzhova . – Kyiv, 2008. – 30 s.

Одержано статтю: 10.09.2017

Прийнято до друку: 12.10.2017